
Anmeldelser

Sandhedens genkomst

Alain Badiou: *Manifest for filosofien*, Slagmarks Skyttegravsserie, Århus 1991. 125 sider (oversat og indledt af Kirsten Hyldgaard og Ove Petersen).

*

Der sker ting og sager i løbet af meget kort tid, når man giver sig i lag med at læse den franske filosof og matematiker Alain Badiou *Manifest for filosofien*. Eller gør der? Der er i alt fald grund til besindelse, når Badiou på 94 sider (endda sat med store typer) fortæller den vestlige filosofis forfaldshistorie siden Hegel, for til sidst at påstå, at sandheden, subjektet og væren igen er mulige som filosofiens vigtigste kategorier. I en småpolemiserende, veloplagt stil går det over stok og sten, så man uundgåeligt må lade sig rive med, og samtidigt har svært ved at greje, hvad der - ud fra en overordnet betragtning - egentlig går for sig. Det lykkes nemlig Badiou - til trods for det knappe antal af sider - at fremføre en ganske fintfølende udlægning af afgørende faser i filosofiens udvikling fra Hegel til idag. Men om manifestets afgørende påstand: at de "kartesianske meditationer" igen er mulige, på baggrund af filosofiens udvikling siden Hegel, nu også lykkes, stiller jeg mig mere tvivlende overfor. Og alligevel er der - i Badiou's lille manifest - "noget", der gør det svært at afvise det på forhånd. Med andre ord har det lille skrift en tilpas grad af klarhed, som netop er det, der skal til for at vække nysgerrighed.

Manifestet skulle da også være et "sammenkog" af Badiou's hovedværk fra 1988: *L'être et l'événement*, og - som der gøres opmærksom på i den udmærkede lille indledning af Kirsten Hyldgaard og Ove Petersen - der er netop tale om et manifest, idet det ikke er hensigten at fremføre en lang række af argumenter for de fremsatte påstande, men udelukkende at præsentere de væsentligste pointer fra det noget mere digre hovedværk. Man kunne betegne *Manifest for filosofien* som en slags "appetitvækker" til *L'être et l'événement*, og som sådan må det siges at fungere vældig godt. Men - for sig - i sin manifeste form mangler der for meget, og det hele kommer til at virke lidt "for let". Det går ganske enkelt for hurtigt altsammen, og drukner af og til i retorisk veldrejet polemiseren med dominerende faser og tendenser i det 19. og 20. århundredes filosofi.

Det interessante ved Badiou er dog, at han ganske elegant forsøger at undgå filosofiens traditionelle skyttegrave, idet han - bredt formuleret - vil balancere mellem nødvendighed og kontingens. Hermed markerer han det synspunkt, at filosofien på den ene side ikke er død - således som meget filosofi i det 20. århundrede har forsøgt at vise - men faktisk igen er mulig, og på den anden side, at filosofien og filosofierne ikke kan se bort fra den udvikling og forandring, som filosofien har været, og er, underkastet, og som enhver filosofi må medtænke. Det var således ikke "forkert" af Kierkegaard, Marx og Nietzsche at gøre op med, og forlade "systemet", til fordel for individualiteten, kapitalen og viljen til magt, men et nødvendigt

---

Anmeldelser

---

udtryk for fuldendelsen af en periode, der så at sige "ikke kunne komme længere", men krævede et brud. Men det er Badiou påstand, at vi i dag står over for fuldendelsen af dette brud med "læremesteren", der nu selv har nødvendiggjort et nyt brud - et brud, der kræver sandheden, subjektet og væren tilbage i manegen. Det er dog ikke muligt at "glemme", at Gud virkelig er død, og dermed alle de kategorier, der afhæng af dette inden for værenstænkningens orden, og det er ikke muligt at "starte forfra", men "vor indsats består i mangfoldighedens platonisme", som Badiou udtrykker det. Ifølge Badiou, er der belæg for en reformulering af sandheden - en sandhed, der ikke vil påkalde sig det Ene, men derimod det mangfoldige; en paradoksalt tanke som han ikke desto mindre hævder er tænkelig. Vi står ved fuldendelsen af en periode, der har udtømt sig selv, og det er således muligt for tanken at gøre sig fri og frit betragte denne periode, der har været dens undertrykker. Grundlæggende kan filosofien nemlig kun udøves, hvis fire betingelser er tilstede - hvilket de stort set ikke har været siden Hegel; derfor er filosofien gang på gang blevet ledt på vildspor, idet den har fremhævet Een af de fire betingelser på bekostning af de andre. De fire betingelser er, ifølge Badiou: matematik ken/videnskaben, politikken, digtningen/kunsten og kærligheden. Det var i denne form, at Platon oprindeligt forsøgte at tænke filosofien som det rum, hvori disse fire bestanddele kan forenes. Underordnes, eller overses, bare én af disse fire betingelser, er der, ifølge Badiou, ikke længere tale om egentlig filosofi.

Og det er netop, hvad der er sket siden Hegel: Filosofien har "dannet sutur til én af sine fire oprindelige betingelser", som Badiou udtrykker det; skiftevis politikken, videnskaben og digtningen (kærligheden kan dog endnu ikke rigtig være centrum for filosofien, medmindre man - som der er tendens til i fransk filosofi - vil henregne psykoanalysen til filosofien).

Kronologisk er marxismen vel nok det første eksempel på, hvorledes filosofien efter Hegel - i opgøret med den klassiske filosofi - bliver til slave af én af sine egne betingelser, eller måske snarere to af disse betingelser: idet Marx vil gøre op med sin læremester, vender han sig mod det kapitalistiske samfund, hvori han lader indholdet af mesterens lære opløses. Den "grundlæggende løsning" er nu blevet en politisk art, idet det drejer sig om en opløsning af det gensidigt betingende, men sociale modsætningsforhold proletariat/bourgeoisie. Endvidere gøres der op med retsstatens fundering i gudsbegrebet, ved at knytte an til menneskets oprindelse i Darwins videnskabelige udlægning. Badiou mener således, at marxismen er det første eksempel på, at filosofien efter Hegel "danner sutur til en af sine betingelser" - i dette tilfælde først og fremmest politikken, men også videnskaben. Politikken - i skikkelse af marxismen - kommer som sådan til at være en meget dominerende betingelse, hvis absurde konsekvenser og sidste krampetrækninger kommer til udtryk i studenternes voldelige opstand i Paris, maj '68, mener Badiou.

Med den logiske positivisme lægges vægten i overvejende grad på videnskaben.

Anmeldelser

Filosofien bliver nok engang slave af én af sine egne betingelser: filosofien bliver opløst i begreber, elementarsætninger og syntaktiske regler, og sproget får som sådan en påfaldende strukturelighed med den atomare og lovmæssigt bestemte konstitution, der kendetegner de positive videnskabers genstand. Den logiske positivisme vil kunne undersøge og arbejde med tanken (sproget) som den positive videnskab undersøger og arbejder med materien. Spørgsmålet om videnskabernes rette metode bliver derfor også ét af filosofiens hovedspørgsmål, idet dette nu også er af største betydning for filosofiens metode. Den logiske positivisme er derfor også et udtryk for, at filosofien er blevet underlagt én af sine egne betingelser; i dette tilfælde videnskaben, men vel at mærke en videnskab, der har løst sig fra matematikkens indsigt i nødvendigheden, en videnskab som endda - i visse perioder - vil reducere matematikken til fysiologiske processer i hjernen. Alt i alt udtryk for et videnskabeligt oprør med den klassiske tidsalder, ifølge Badiou.

En tredje betingelse, nemlig digtningen, eller kunsten, er, ifølge Badiou, en af de mest besnærende - og mest aktuelle - betingelser som filosofien efter Hegel har været underlagt, og han tildeler derfor det han kalder "digternes tidsalder" forholds-mæssigt meget opmærksomhed. Hovedpersonerne siges at være Nietzsche og Heidegger, der hver især kan give filosofien i digternes vold. Som Platon i sin tid smed myterne og de homeriske arvtagere ud af akademiet, "thi de kunne ikke geometri", gjorde Nietzsche næsten to tusinde år senere

det modsatte, idet han også vil gøre op med filosofiens klassiske form: i striden digter-filosof vælger Nietzsche digterens side. Og med Nietzsche begynder en tendens i filosofien at misunde digterne deres indsigt i en samtid, der vakler, samt deres indsigt og formulering af det moderne menneskes grunderfaring: en erfaring, der gennemborer den højrøstede tale om fremskridt og udvikling i industriel og menneskelig henseende, og nedenunder ser desorientering, meningsløshed og åndelig elendighed. Den klassiske filosofi kunne ikke artikulere denne indsigt i det meningsløse, og det er derfor kun et udtryk for konsekvens, når Nietzsche peger på den poetiske metafor som det sted, hvorfra man må spørge den klassiske tidsalder: "hvorfor sandhed - hvorfor ikke snarere usandhed!". Sandheden som system, som ratio, synes ikke længere at kunne nå det moderne menneskes erfaringer - det synes digtningen og kunsten derimod bedre at kunne.

Heidegger ser netop fremskridtet, teknikken og det moderne menneske som kullminationen på den værensglemsel, der allerede begynder med Platon. Denne værensglemsel inkarneres op gennem filosofiens historie i det metafysiske modsætningspar subjekt/objekt. Det værende bliver anskuet gennem dette kamera obscura - som råstof til videre forarbejdning i subjektet - og det for Heidegger centrale spørgsmål om det værendes væren bliver sløret bag traditens iboende idoler. Værensglemslen kulminerer i teknikens gradvise erstatning af subjektet, og følgelig den totale objektivisering af væren: råstoffet, der skal forarbejdes af teknikken.

Anmeldelser

En uforvansket tilgang til det værendes væren må derfor foregå i et andet sprog end det traditionelle - et sprog, der er i stand til at ophæve kategorien objekt; og her er det, at Heidegger ser det digteriske udtryk som det sted, hvori der kan åbnes for en tilgang til væren, der ikke understøttes af objektet som præsentativ kategori. Dette medfører også, at det traditionelle subjekt må splittes op i sin fakticitet, og forsøges tænkt som en hændelse i verden, i en mangfoldighed, og ikke søges erkendt som selvberørende identitet forud for enhver fakticitet. Den forstenede, traditionelt-metafysiske diskurs, og dennes centrering omkring den abstrakte Ene, må i en historie, der har gjort det af med den Ene, lades tilbage for at blive afløst af en udtryksmåde, der kan indfange sin egen tids grundlæggende erfaring - erfaringen af en mangfoldighed, som ikke kan indfanges af det sprog, der er skabt i det absolutes tegn.

Badiou er stort set enig med Heidegger - og kan også betegnes som Heidegger-elev - men på ét afgørende punkt finder han belæg for at gøre op med Heidegger og "digternes tidsalder": historisk set befinder vi os i en anden tid end Heidegger - en tid, hvor sandheden ikke længere ligger på digternes læber, en tid, hvor det netop er muligt at se tilbage på "digternes tidsalder", og bestemme denne som en periode, hvori filosofien måtte underlægge sig den poetiske metafor. "Afobjektivering og desorientering skal nu ikke længere formuleres i den poetiske metafor; for det er muligt at begrebsliggøre den desorientering", mener, og man skulle måske også sige: påstår

Badiou. Den egentlige argumentation for denne påstand findes nemlig ikke i manifestet, og det er afgørende steder som disse, at den manifeste form kommer til at virke utilfredsstillende og "for let". Hvad vil det egentlig sige, når denne desorientering - som digterne i en periode var alene om at kunne udtrykke med den poetiske metafor - nu lader sig "begrebsliggøre"? Har sprogets muligheder for at artikulere en tidligere uartikulerbar indsigt ændret sig, og er det heri, at muligheden af den platoniske filosofis genkomst består? Den slags svar og præciseringer af synspunkter gives der for få af i Badiou's manifest; men som tidligere nævnt, har dette også en vis "pirrende" effekt på det nysgerrige intellekt - af og til kan denne provokation dog næsten blive til irritation. Men alt i alt - med et lidt indholdstomt ord - interessant læsning, og ikke mindst på grund af den retorisk og polemisk veloplagte stil.

Sluttelig må det gentages - af hensyn til "sarte" læsere - at Badiou's manifest tydeligvis er henvendt til de filosoffer, der i stedet for at filosofere, ikke synes at kunne blive trætte af at filosofere over, hvorfor det ikke længere er muligt at filosofere. Vi må igen til at filosofere, dvs. beskæftige os med sandheden, subjektet og væren, mener Badiou, og dette er ikke bare en moralsk betonet opfordring til at "kæmpe sig mod kontingensens malstrøm", men en mulighed, der er nødvendiggjort af filosofiens udvikling siden Hegel - en udvikling som i sin tid også krævede et brud med den klassiske filosofi. Derfor hævder Badiou ikke bare, at vi skal "mødes med Platon på tor-

---

Anmeldelser

---

vet imorgen", men han hævder, at dette "møde" er muliggjort i kraft af, at filosofien - siden bruddet med Hegel - har gennemgået en udvikling, der alt i alt svarer til den form som Platon gav filosofien. Vi har i de sidste cirka 150 år været vidne til, at filosofien stort set har været underlagt enhver af sine oprindelige betingelser, og da disse betingelsers enevælde, ifølge Badiou, er overstået, skulle det nu igen være muligt at bedrive filosofi i den oprindelige form - dvs. medtænke alle fire betingelser. Jo vist - Badious lille manifest er - trods sine korte form - et kærkomment forsøg på igen at få os til at bedrive filosofi, men det er dog også en lang række af ubesvarede spørgsmål.

Lars Fahrendorff

Spil for masserne

Ingvar Holm: *Politik som teater. Från Bastiljen til Helgeandsholmen*, Carlssons Bokförlag, Stockholm. 362 sider, 270,- sv. kr. indb.

*

At politik er teater hører man så ofte, at det er blevet en banal konstatering; altid kommenteres en politikers "optræden", hans evne til at være "i rampelyset", hans "scenevanthed". Der er imidlertid noget dubiøst over en politiker, der forstår at "spille spillet"; er man en god skuespiller er man god til at forstille sig, men hvordan forholder det sig med det saglige? Oftest mener man, at teater og politik substansmæssigt er uforenelige, fordi det ene drejer sig om "Schein", mens det andet handler om "Sein". Der ligger altså en vis dobbeltydighed i holdningen til det teatrale i politikken: på den ene side en indrømmelse af, at spillet er en uafvendelig del af politikken, på den anden side en fordømmelse af spillet som "overfladisk", "skin" - og dermed uden alvor, umoralsk. Hvad det rent faktisk er, der er teatralisk i politikken, behandles sjældent på andet end et overfladisk plan, ofte fordi den analyserende ikke har en teatermæssig baggrund.

Derfor bliver det interessant når en person som Ingvar Holm kaster sig over politikens teatrale elementer. Holm er professor i dramaturgi i Lund og forfatter til en række kulturhistoriske værker. Det er altså en "fagmand", der ser på politik som teater, og